

FORTIFIKATIONSVERKET

Arkitekturpris
2003

Befästa och befrämja

Fortifikationsverkets arkitekturpris har flera syften. Det ska dels inspirera till god arkitekturkvalitet i försvarsfastigheter, dels göra Fortifikationsverkets verksamhet känd.

Priset tilldelas objekt i Fortifikationsverkets fastighetsbestånd. Såväl nybyggnad som ombyggnad kan belönas. Objektet kan vara en grupp byggnader, en enskild byggnad eller befästning, interiör eller markanläggning. Anmälan av objekt är öppen för alla.

Juryen består av fem personer. Fortifikationsverket representeras av generaldirektören som juryns ordförande samt två ledamöter. De övriga två ledamöterna är fristående arkitekter som utses i samråd med Sveriges Arkitekter.

Priset tilldelas arkitekten och utgörs av en plakett och ett grafiskt blad.

Inspirera till kvalitet

Regeringen gav 1998 i uppdrag till ett antal fastighetsförvaltande myndigheter, däribland Fortifikationsverket, att upprätta kvalitetsprogram för hur arkitektoniska och gestaltningssmässiga kvaliteter ska främjas och tas tillvara i myndighetens verksamhet.

Som ett led i detta arbete antog Fortifikationsverket en arkitekturpolicy och instiftade ett arkitekturpris. Det första priset utdelades 1998 och ett andra har utdelats 2001. Vid båda tillfällena utdelades priset i samband med ett arkitekturseminarium, en tradition som vi fortsätter även i år.

I år startar vi också en ny tradition – vi har genom skulptören Roland Haeberlein skapat en vacker statyett som från och med nu ska sättas upp på den byggnad som får årets arkitekturpris. Vidare har vi med hjälp av Krigsarkivet tagit fram en tavla – en reproduktion av en stadsplan ritad av Erik Dahlbergh - som kommer att överlämnas till arkitekten.

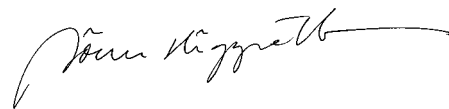
Regeringen har angett ett antal målsättningar för sitt arbete med arkitektur och formgivning. I korthet anges där:

- Arkitektur och formgivning bör ges goda förutsättningar för sin utveckling.
- Kvalitet och skönhetsaspekter bör inte underställas kortsiktiga ekonomiska överväganden.

- Kulturhistoriska och estetiska värden i befintliga miljöer bör tas tillvara och förstärkas.
- Intresset för hög kvalitet inom arkitektur, formgivning och offentlig miljö bör stärkas och breddas.
- Offentligt och offentligt stött byggande, inredande och upphandling bör bli förebildligt i sina kvalitetskrav.

Vår inriktning är att leva upp till regeringens målsättningar avseende kvalitet i arkitekturen.

Syftet med såväl arkitekturpris som arkitekturseminarium är att bland våra medarbetare, våra hyresgäster och bland de konsulter vi anlitar fokusera intresset på dessa målsättningar.

Sören Häggroth
Generaldirektör

Eksjö Garnison

Ombyggnad av stall till fältarbetskola
Arkitekt: Lennart Göransson, Tranark

Juryns motivering

En av Smålands husarers vackra stallbyggnader vid Eksjö garnison har skickligt omvandlats till moderna undervisningslokaler för fältarbets-skolan vid Ing 2.

Ombyggnaden har skett med stor respekt för byggnadens arkitektoniska och kulturhistoriska kvaliteter i exteriör och interiör. Med ett nytt mellanbjälklag har ett övre plan skapats där planlösningens anpassning till trästommen skapar karaktärsfulla rum. Synligt monterade installationer möter den ursprungliga byggnadens murar, trästommar och pärlspontspaneler. Tillsammans med omsorgsfullt behandlade ytskikt och en skicklig färgsättning bidrar detta till en ombonad och stimulerande arbets- och studiemiljö.

Fältarbetsskolan i Eksjö har blivit ett gott exempel på ombyggnad för att möta nya funktionskrav - en typ av uppgifter som utgör och kommer att utgöra en central del i Fortifikationsverkets produktion.

Juryns medlemmar

Ordförande:

Sören Häggroth, Fortifikationsverkets GD

Ledamöter:

Bengt Ahlqvist, arkitekt SAR / MSA

Henrietta Palmer, arkitekt SAR / MSA

Agneta Arosenius, chef fastighetsområde Övre Norrland

Ragnar Karlsson, arkitekt SAR / MSA, FORTV chefsarkitekt

Nytt liv i gammal kulturbyggnad

Fortifikationsverket arkitekturpris går i år till Lennart Göransson. Lennart har varit verksam som arkitekt sedan 1965, till en början med inriktning på samhällsplanering men sedan länge med byggnadsprojektering i fokus. Idag driver han Tranark i Tranås.

– Vi är ett arkitektkontor med bred kompetens, säger Lennart. Vi har valt att lägga upp byggprojekten lite på det sätt man gjorde förr – vi följer projektet hela vägen fram. På så vis får vi en viktig erfarenhetsåterföring till företaget. Det är en lycklig situation!

Huvudproblemet med projektet var, som så ofta vid ombyggnation, att bevara

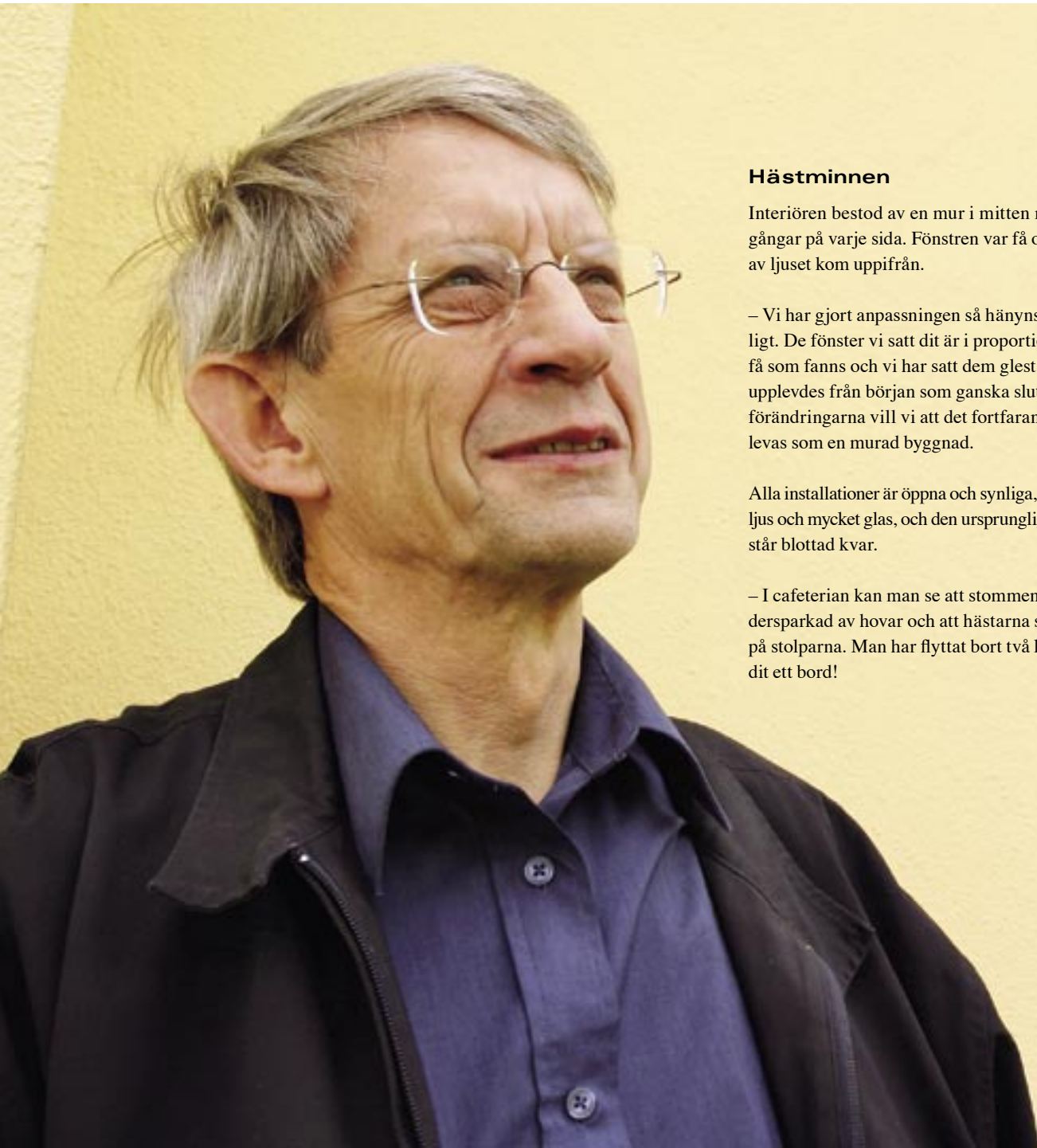
byggnadens karaktär och samtidigt inrymma en ny funktion.

– Man slås av vilken omsorgsfull och fin arkitektur byggnaderna fått från början. Hur man har byggt med anpassning till just den funktionen de skulle ha både vad gäller material och annat. Den karaktären ville vi bevara. Det ska kännas stallbyggnad även om det är ett modernt kontor.

Några hästar fanns inte kvar när Lennart besökte byggnaden för första gången. Ett besök som ligger längre tillbaka i tiden än projektets start.

– Det var faktiskt dit jag kom som 20-åring och fick min första säck med prylar till grundutbildningen som värnpliktig!

Forts.

Hästminnen

Interiören bestod av en mur i mitten med två spiltgångar på varje sida. Fönstren var få och det mesta av ljuset kom uppifrån.

– Vi har gjort anpassningen så hänsynfull som möjligt. De fönster vi satt dit är i proportion med de få som fanns och vi har satt dem glest. Byggnaden upplevdes från början som ganska sluten och trots förändringarna vill vi att det fortfarande ska upplevas som en murad byggnad.

Alla installationer är öppna och synliga, det är mycket ljus och mycket glas, och den ursprungliga stommen står blottad kvar.

– I cafeterian kan man se att stommen delvis är söndersparkad av hovar och att hästarna stått och gnagt på stolparna. Man har flyttat bort två kusar och satt dit ett bord!

Färgsättningen står Karin Avasoo för. Den bevarade stommen är målad i originalfärgen engelskt rött. Kompletteringarna har en ljusare och mer dämpad färgskala som skiljer ut det nya från det gamla.

– Vi har varit så trogna vi kan mot originalet. Det här var ju en ouppvärmad byggnad tidigare som nu skulle isoleras och värmas upp. I bottenvåningen skulle de murade tegelväggarna isoleras från insidan. För att återskapa den ursprungliga

känslan valde vi att lägga puts ovanpå isoleringen.

Givande process

I projektgruppen presenterades lösningarna efter hand. Kontinuerligt fördes en dialog med riksantikvarieämbetet där vissa idéer fick gehör och andra inte.

– Samarbetet fungerade väldigt väl! För oss som arkitekter och konsulter är engagerade beställare och brukare i processen mycket värdefullt.

När ombyggnaden färdigställdes samlades till ett möte för alla inblandande parter. Ett tillfälle att se det färdiga resultatet, att summera, återkoppla och få erfarenheter för framtiden.

– Vårt kulturarv består av många bitar där fortifikationen är en del. Det har varit skojigt att få vara med på ett hörn och få nytt liv i en gammal kulturbyggnad.

Eksjö garnison

Eksjö garnison byggdes 1901 för att inhysa Smålands husarregemente. Arkitekt var arméförvaltningens Erik Josephson. Garnisonen är ett typetablisement för kavalleriet, och den prisbelönta byggnaden var ursprungligen ett av kavalleriets stall.

Sedan 1928 är det Ing 2 som har Eksjö garnison som sin bas. Ing 2 är numera Sveriges enda kvarvarande ingenjörsgement. På garnisonen finns idag dessutom Totalförsvarets ammunitions- och minröjningscentrum (Swedec), Miloförråd Småland samt Miloverkstad Eksjö ur Södra underhållsregementet samt Norra Smålandsgruppen ur Södra militärdistriktet.

I Försvarsbeslut 2000 beslöts att Eksjö garnison ska vara huvudort för ingenjörsutbildningen i Sverige. Samtidigt skulle verksamheten vid Swedec utökas. Det var dags för stallet, som övergått till att fungera som förråd, att få ännu en ny funktion.

Efter ombyggnaden innehåller "stallet" 36 lektionssalar, 30 kontorsrum, sammanträdesrum och pausrum – allt för fältarbetskolans räkning. Lokalerna är IT-anpassade och moderna i sin funktion. Eftersom detta

är ett byggnadsminne har omvandlingen gjorts varsamt och med stor tyngdpunkt på bevarande av den ursprungliga karaktären.

Utformning och material

Byggnadens fasad är putsad med band av tegel. Taket är täckt med bandtäckt plåt. Exteriören har lämnats i stort sett oförändrad – endast några fönster har tagits upp. Befintliga fönster har sparats och kompletterats för att bättre uppfylla moderna värmekrav. Nyttillverkade fönster har anpassats till befintliga.

Stommen, som var delvis angripen av insekter, har sanerats och reparerats. Den har lyfts fram och är delvis synlig. Någon övrig inredning från tiden som stall finns inte bevarad, men man kan ana sig till spiltornas placering utifrån stommens konstruktion.

I interiören har delar av pärlspontpanelen

bibehållits och kompletterats. Undergolvet är av betong i bottenplanet och spånplatta i det övre planet. Ytskikten på golv är till största

delen linoleum och klinker. Ett nytt bjälklag har bytts för att öka arean. Det övre planet nås via trappor och hiss i entréhallen.

Den nyskapade övervakningen med kontor och sammanträdesrum

En arkitekturängel

Statyetten som fästs på den vinnande byggnadens fasad är skapad av Roland Haerberlein, född i München 1941. Han är bland annat representerad på Moderna Museet och på många orter i Sverige genom sina installationer i stadsmiljö.

I en recension av Roland Haerberleins utställning på Liljevalchs skriver PO Sporrang på Statens konstråd: ”Med en skolpojkes livslust sökte han lyckan, eller bara tidsfördriv, bland de obetydligaste tingen i skolvägens ruinhögar – och på den vägen är det ...”

PO Sporrang beskriver plaketten såhär: ”Skulptör Roland Haerberleins relief vecklar ut sig i rummet – arkitektens rum – engagerar och aktiverar.

Kvinnan får symbolisera arkitekturen – ängeln, skönhetsens musa.

Vad döljer sig bakom manteln, bakom den gyllene ringen, vad är skönhet? Den finns på ytan, men också fördolt, något överraskande, men hemlighetsfullt. Håller hon den redan i handen?”

Tavla – Plan över Landskrona

År 1680 lade Erik Dahlbergh fram sitt förslag till stadsplan för det ”nya” Landskrona. Planen var beställd av kung Karl XI. Landskrona skulle bli en stark befästningsstad för att bekämpa motståndet i det från Danmark erövrade Skåne.

Ett citadell och kraftiga bastioner omgav staden. Innanför befästningarna fanns en rutnätsplan med ett kanalsystem. Symmetriskt placerade fanns två identiska kyrkor och två torg med residens och

rådhus. Stadsplanen blev aldrig helt förverkligad, men representerar väl den svenska stadsplaneringens blomstringstid under 1600-talet.

Tavlan som överlämnas till den vinnande arkitekten är en reproduktion av stadsplanen framtagen med hjälp av Krigsarkivet.

Kultur- och naturvänligt

Fortifikationsverket är en av landets största fastighetsägare med försvaret som största hyresgäst. Vi förvaltar, hyr ut och sköter driften av allt från befästningar och utbildningslokaler till flygplatser och skogsområden.

För att kunna skapa funktionella arbetsmiljöer anpassar vi ständigt verksamheten och söker nya lösningar på dagens och framtidens krav. Vi strävar efter effektivisering och sänkta hyreskostnader och samarbetar nära med våra kunder.

Arkitekturpolicy

Till vår uppgift hör också att bevara god miljö och god arkitektur. Vi för en levande dialog om arkitektur både internt och med anlidade konsulter. Vi anlitar arkitektkompetens för alla gestaltande uppgifter och översiktlig fysisk planering.

Några av grundstenarna är:

- att ta tillvara platsens karaktär
- att låta gestaltningen spegla verksamheten
- att välja beprövad teknik och material

Miljöhänsyn

Den arkitektoniska utvecklingen ska dessutom präglas av miljöhänsyn. Byggnade och underhåll ska genomföras av kretsloppstänkande.

Strävan mot en hälsosam miljö innebär bland annat hushållande med naturresurser och energi, förnyelsebar energi för uppvärmning och kretsloppsriktning i materialval.

Fortifikationsverket
Kungsgatan 43
631 89 Eskilstuna
Tel 016 -15 40 00
fortv@fortv.se
www.fortv.se